

Az egyházi évben szeptember utolsó vasárnapja a Szentírás vasárnapja. Ehhez kapcsolódva közöljük az alábbi írást.

Kinyilatkoztatás – Szentírás

(Lk 12,57)

A vallás világán belül az egyik legizgalmasabb jelenség a kinyilatkoztatás, amin azt értjük, hogy Isten kinyilvánítja, megmutatja magát, elgondolásait, szándékait. Mihelyt feltesszük azonban a kérdést: kiknek és hogyan, számtalan probléma vetődik fel. Ezek közül vegyünk szemügyre most néhányat.

A világ minden vallása valamilyen kinyilatkoztatásra vezet vissza eredetét. Minden vallás hívei meg vannak győződve arról, hogy Isten szólt, megnyilatkozott, tanítást adott nekik – egy-egy különleges személy (sámán, próféta, törzsfőnök) közvetítésével, aki pedig látomásban, hallomásban, álomban vagy valamilyen természeti jelenségben kapta a kinyilatkoztatást. Ezt a kinyilatkoztatást aztán hosszú időn keresztül szóban adják tovább, szájról-szájra terjed, majd ez a „szent hagyomány” írott formában, „szentírások” alakjában is megjelenik (ahol van írásbeliség). Természetesen korán fölvetődik – problémaként és feladatként egyaránt – a kinyilatkoztatás őrzésének és magyarázatának ügye. Mindenesetre egy ideig alakul, változik, gazdagodik az illető kinyilatkoztatás, de többnyire „lezárják” valamikor („kánont” hoznak létre), s attól kezdve nem szabad rajta változtatni.

Az egyik nagyon fontos kérdés, amely itt óhatatlanul előkerül, a **kiválasztottsággal** kapcsolatos, akár egy személyre, akár egy csoportra vagy népre vonatkoztassuk is. Az erre adott válasz egyúttal válasz arra a kérdésre is, **miként történik a kinyilatkoztatás.**

Istenről nem feltételezhetjük, hogy személyválogató, és azt sem, hogy időről-időre felborítja a világ megszokott rendjét. Így aztán feltételeznünk kell egyfelől azt, hogy **mindenkinek** meg akarja mutatni, ki akarja nyilatkoztatni magát, sőt meg is mutatja, ki is nyilatkoztatja magát, másfelől azt, hogy ezt „természetes” módon teszi, nevezetesen az ember lelkiismeretén keresztül.

Nem tagadhatjuk azonban, hogy léteznek különleges érzékenységu em-

berek, akik a mindenki felé egyformán áradó isteni „sugárzást” (kinyilatkoztatást) tisztábban „fogják”, akár a lelkiismeretüknek, akár a természet jelenségeinek, akár a társadalom vagy a történelem jelenségeinek közvetítésével. Az ő érzékenyebb megérzéseikben, „meglátásaikban”, intuícióikban, „megvilágosodásaikban”, fölismeréseikben tehát „különleges módon”, vagy mondjuk inkább úgy: **különleges intenzitással és „tisztasággal”** is törtenhetik kinyilatkoztatás.

A másik, nehezebb kérdés: Miről lehet fölismerni, hogy valakinek a kapott „kinyilatkoztatása” hiteles-e? Valóban Isten szólt-e általa, jól értette-e, amit hallott, pontosan adta-e tovább? Vagy csak a saját „látomásait”, fantáziáit, elképzeléseit, esetleg beteges gondolatait adta tovább? Ki az igazi, és ki a hamis próféta? Ezek a kérdések annál is fontosabbak, mivel kétségtelen tény, hogy hamis kinyilatkoztatásokra is épülhetnek vallások, és a hamis próféták az esetek elsőprő többségében összehasonlíthatatlanul hatásosabbak, mint az igaziak.

Mi lehet hát a kinyilatkoztatás mércéje, hitelességének kritériuma? A teológusok vastag köteteket írtak már erről, teljes joggal. Ami engem illet, gyakorlatilag megelepszem **három egyszerű szemponttal.** Mind a három Jézustól származik. – Az első **a józan paraszti ész.** Ezt a kritériumot akkor fogalmazta meg Jézus, amikor teológiailag műveletlen hallgatóitól elvárta, hogy saját maguktól meg tudják ítélni, mi az, ami Isten előtt helyes (Lk 12,57). Minél fantasztikusabb, elképzelhetlenebb, körmönfontabb, érthetlenebb vagy csak a „beavatottak” számára érthető valami, annál kevésbé valószínű, hogy Istenről jövő üzenet. – A második az **egybecsengés az általános lelkiismerettel.** Úgy is mondhatnánk, az erkölcsi élet „aranszabálya” egyúttal a kinyilatkoztatások mérlegelésének is aranszabálya: „Mindazt, amit akartok, hogy veletek cselekedjenek az emberek, tegyétek velük” (Mt 7,12). Ami ezzel és az ebből levonható következtetésekkel összhangban van, az kinyi-

latkoztatásnak tekinthető, ami nincs, az nem. – A harmadik: „Gyümölcsöikről ismeritek fel őket” (Mt 7,16). Vagyis **nem az elmélet, hanem a tettek a döntőek.** Az ellenségre is kiterjedő (!) szeretet cselekedetei. Amikor valaki például szent háborúra buzdít, biztosan nem Isten tolmácsa, legyen egyébként bármekkora „misztikus”, és hívják akár Clairveaux-i Szent Bernátnak is.

Még egy fontos mozzanatot szeretnék kiemelni, ami persze a korábban mondottakban már benne rejtett: **A kinyilatkoztatás nem egyszeri vagy időszakos esemény, hanem állandó folyamat.** Isten valóban mindenkinek meg akarja mutatni, ki akarja nyilatkoztatni magát, és „egyre jobban” meg akarja mutatni magát (aminek persze csak „felőlünk nézve” van értelme). Következésképpen nem szabad azt feltételeznünk, hogy csak egyeseknek (a „kiválasztottaknak”) mutatkozik meg, és hogy a kinyilatkoztatás valamikor is véget ér, vagy ahogy szaknyelven mondják, „lezárul”. Isten állandóan közlekedik az emberhez, állandó feltárulkozásban van.

Az igazi kérdés inkább az: **Mi mennyire vagyunk nyitottak, befogadóképesek?** Mi mit és mennyit teszünk annak érdekében, hogy fölismerjük Isten megnyilatkozásait, hogy fejlesszük érzékünket azok fölismérésére?

„A Lélek majd elvezet minket a teljes igazságra” (Jn 16,12) a történelem, vagy inkább az örökkévalóság során – ha akarjuk, ha hagyjuk.

* * *

„Szentírásnak” az írásba foglalt kinyilatkoztatást nevezzük, amit aztán „Isten igéjének, szavának”, „az emberekhez intézett isteni üzenetnek” is szoktak mondani.

Régen úgy gondolták, de sajnos még ma is sokan, hogy a Szentírás (az egyszerűség kedvéért maradjunk most a kereszténység szentírásánál, az Ó- és Újszövetséget tartalmazó Bibliánál, de mondanivalónk többé-kevésbé érvényes a Koránra és más szent könyvekre is) „égből pottyant könyv”, azaz hogy Isten eleve kivá-

lasztotta a szent írókat, és mintegy le-diktálta nekik mondanivalóját (ennek szakkifejezése a sugalmazás), és ezért a Szentírás minden szava igaz, hiszen „Isten ígéje”, következésképpen sem hozzátenni, sem elvenni belőle nem szabad semmit, „szó szerint” el kell fogadni.

Természetesen sosem volt ilyen egyszerű a dolog. Kezdetből fogva megvoltak a Szentírás értelmezésének nehézségei, például amikor az eredeti héber vagy görög szöveget más nyelvre fordították. Ma meg már különösen is látjuk a probléma bonyolultságát, hiszen a modern szentírás-tudomány csaknem 250 éves múltira tekint vissza, a 20. században pedig hatalmas fejlődésnek ment át, és ma az egyik legbonyolultabb, leginkább szerteágazó tudomány, amelynek „segédtudományai” között a filológia vagy az archeológia mellett ott van a biológia, a kémia vagy az atomfizika is (például a C 14-es módszerrel állapítható meg egy-egy kézirat kora).

A kutatások alapján ma már nemcsak feltételezhető, hanem igazolható is, hogy **a Szentírás ugyanolyan természetes módon keletkezett, mint más irodalmi alkotások.** Konkrétan: Hívő emberek *írásba foglalták* vallási gondolataikat és tapasztalataikat, amelyek természetesen tartalmaz(hat)nak Istentől jövő, igaz gondolatokat és üzeneteket, és ezek mellett a saját emberi gondolataikat, elképzeléseiket, téveszméiket, vágyálmaikat stb. is. – Ezeket az írásműveket *olvasták, majd másolták* az egyes hívők, esetleg a hívő közösség is olvasta az istentiszteleteken; de eredetileg maguk a szerzők sem tudták, hogy ők „szentírást” írnak, és a közösség sem úgy kezelte ezeket az írásokat, hiszen folyamatosan alakították, csiszolták őket. – A következő szakaszban kezdtek *összegyűjteni* a szóban forgó írásokat, amelyekből aztán több évszázados folyamat végén összeállt a „végérvényes” Szentírás. (Ma már azonban azt is látjuk, hogy ez részben irányított folyamat volt: különböző gondolkodású, felfogású személyek és „pártok” harcoltak, hogy a nekik megfelelő írások legyenek benne, a nem megfelelők maradjanak ki és így tovább.) – Végül a legfelső egyházi körök *lezárták* a gyűjteményt, és ettől kezdve az tévedhetetlen „szentírásnak” számított.

Mindezt figyelembe kell vennünk, ha ma olvassuk a Szentírást. A szentírás-tudomány ezért nagyon alaposan

foglalkozik a Szentírás keletkezésének, áthagyományozásának, szerkesztésének történetével, vagy például a benne található írások irodalmi műfajának kérdésével, hiszen nem mindegy, hogy adott esetben tanmesével, himnusszal, csodaelbeszéléssel vagy hitvallással van-e dolgunk.

Ebből egyebek között az is következik, hogy *manapság a szentírás-tudomány eredményeinek ismerete nélkül értelmezni a Szentírást közönséges felelőtlenség* (egyenileg persze mindenki olvashatja és értheti, ahogy akarja, de ha másokkal is meg akarja osztani felfogását, akkor előbb tájékozódnia kell).

Azt jelenti-e mármost mindez, hogy már a Szentírás sem „szentírás”? Pontosan. De azt nem jelenti, hogy a Szentírásban ne lenne benne valóban Isten üzenete, kinyilatkoztatása, vagy hogy azt ne lehetne kihámozni belőle – csak sok és fáradságos munka szükséges hozzá...

* * *

Igen tanulságos lesz, ha mindezek után röviden áttekintjük még, **hogyan viszonyult Jézus saját vallásának Szentírásához**, amit mi Ószövetségnek nevezünk. A legalkalmasabb, s egyúttal „leglátványosabb” példa is alighanem a názáreti eset (Lk 4,16-30).

Jézus az egyik szombaton szokása szerint bemegy a zsinagógába, szólasra jelentkezik, és Izajás próféta könyvéből olvas fel egy szakaszt. Ez azt mutatja, hogy számára is valami-féle tekintély, kiindulópont a Szentírás. De ha összehasonlítjuk a Lukács evangéliuma szerint általa felolvasott szöveget Izajás eredeti szövegével, akkor két megdöbbentő dolgot tapasztalunk. Az egyik: Jézus *hozzátett egy félmondatot* a Szentírás eredeti szövegéhez. A „szabadulást hirdessek a raboknak” után betoldotta: „...hogy a vakok/eltávolítottak ismét látni tudjanak”. A másik: Jézus *elvette egy félmondatot* a Szentírás eredeti szövegéből. A „hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét” után kihagyta: „...és bosszújának napját”.

Ezzel valami többszörösen rettentetes dolgot művelt: *hozzányúlt a szent szöveghez* – a teljes nyilvánosság előtt – az istentiszteleten – s nemcsak a magyarázatban (ami akkor és ott nem lett volna különösebb dolog), hanem már magában a fölolvásban is! (Szegény Jézus, ha tudta volna, amit majd a Jelenések könyvének végszerkesztője ír bele a műbe: „Aki ezekhez hozzátesz valamit, arra Isten rámeri a könyvben leírt csapásokat.

Aki pedig elvesz valamit ennek a könyvnek a szavaiból, annak Isten elveszi jogát az élet fájához”: 22,18-19...)

Ez azonban nem volt egyedi eset Jézus gyakorlatában. A válasz kérdésében *egyrészt elvetette* Mózes törvényének, azaz a Szentírásnak a tanítását, mondván, hogy Mózes csak az emberek keményszívűsége miatt engedte meg a válást (5Móz 24,1), *másrészt elfogadta* Mózes törvényének, azaz a Szentírásnak a tanítását, mondván, valóban Isten eredeti szándéka, hogy a férfi és a nő „egy testté legyen” (1Móz 2,24). – Ami a szombati munkaszünetet illeti, Mózes törvénye, azaz a Szentírás a legszigorúbban előírta (2Móz 20,8-11; 23,12; 5Móz 5,12-16); Jézus viszont *könnyedén fölébe helyezkedett*, mondván: „A szombat van az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27). – A bűnösökre vonatkozóan is kategorikusan rendelkezett Mózes törvénye, azaz a Szentírás: „Irtsd ki a gonoszt körödből!” (5Móz 17,7); Jézus viszont – a legteljesebb közösségvállalás jeleként is – számtalanszor ült egy asztalhoz korának megvetett és került „bűnöseivel”, a vámosokkal és utcanőkkel (pl. Mk 2,13-17; Lk 7,36-50).

Mit figyelhetünk meg tehát Jézus viselkedésében? Egyfelől azt, hogy *tisztelte* a Szentírást: fontos kiindulópont, eligazodási pont volt számára, Isten üzenetének egyik forrása; másfelől pedig azt, hogy *nem tisztelte* a Szentírást, amikor úgy látta, hogy az nem tükrözi hűségesen Isten gondolatait, szándékait; azaz nem kezelte tabuként, nem tartotta abszolútnak, és saját istenismerete alapján fölülbírálta. Ezt a kétfajta viszonyulást összefoglalhatjuk úgy is, hogy Jézus *válogatott* a Szentírásban, vagyis úgy viselkedett, ahogy az „eretnekek” szoktak! Hiszen a „válogat” (a „kiemel, eltávolít”, ill. „eltávolít, kiküszöböl” jelentések összevonásaként) az egyik jelentése a görög *haireó* igének, amelyből a „heretikus” (*hairetikosz*), magyarul „eretnek” szó származik...

Bátran tekinthetjük tehát Jézust példaképünknek – a Szentírásához fűződő viszonyunkban is. A Szentírás *egyrészt vezérfonalunk marad* az Istennek tetsző élet útján, másrészt *viszont mi sem kezelhetjük tabuként*. „A betű öl, a Lélek tesz elevevé” (2Kor 3,6). A Szent Lélek, Isten Lelke vezet el minket fokról-fokra a teljes igazságra – olykor a Szentírás segítségével, olykor épp a Szentírás ellenére.

Gromon András